

המתנה בין בשר לחלב

ג. שיעור ההמתנה בין בשר לחלב

תלמוד בבלי חולין דף קה עמוד א:

אמר מר עוקבא: אנא, להא מלתא, חלא בר חמרא לגבי אבא (אני, בדבר זה - של המתנה בין בשר לחלב - כחומץ בן יין כלפי אבא), דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידנא לא הוה אכל גבינה עד למחר עד השתא, ואילו אנא - בהא סעודתא הוא דלא אכילנא, לסעודתא אחריתא - אכילנא.

מר עוקבא אומר, שבאותה סעודה לא היה אוכל חלב לאחר בשר אך בסעודה אחרת אכל.

נחלקו הראשונים בביאור דברי מר עוקבא, מהי השהייה הנדרשת:

רא"ש מסכת חולין פרק ח סימן ה:

אמר מר עוקבא... בסעודתא אחריתא אכילנא, פירוש, בזמנה שרגיל אדם לסעוד דהיינו **מזמן סעודת הבקר עד זמן סעודת הערב**. ופחות משיעור זה אין לאכול גבינה אחר בשר, דלא אשכחן מאן דשרי אף בהאי שיעורא אלא מר עוקבא, וקא קרי נפשיה חלא בר חמרא.

הרמב"ם כותב, כמה זמן הוא מסעודת הבוקר עד סעודת הערב:

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה כח:

עד שיהיה ביניהן כדי שיעור סעודה אחרת, והוא כמו **שש שעות**. (הרמב"ם הגיע לחשבון שש שעות כך: הגמרא כותבת, שזמן סעודה ראשונה של תלמיד חכם, בשעה שישית ביום, בשעות זמניות - קצת לפני חצות היום, ובזמנם שלא היה להם דרכים נוחות להאיר בלילה, את סעודת הערב היו אוכלים לפני שיחשיך, נמצא שאכל מר עוקבא סעודה זו לאחר שש שעות).

התוספות חולקים על הרמב"ם והרא"ש בביאור דברי מר עוקבא:

תוספות מסכת חולין דף קה עמוד א:

לסעודתא אחריתא אכילנא - לאו בסעודתא שרגילין לעשות אחת שחרית ואחת ערבית, אלא **אפילו לאלתר אם סילק השולחן ובירך** מותר דלא פלוג רבנן.

❖ מהו שיעור ההמתנה בין אכילת בשר לחלב, לפי הרמב"ם

והרא"ש? ומהו השיעור לפי התוספות?

❖ כיצד ביאר כל אחד מהשיטות את דברי מר עוקבא, 'לסעודתא

אחריתא אכילנא'?

❖ כיצד כל שיטה תבאר את דברי רב חסדא שהבאנו לעייל בחלק

א, 'אכל בשר - אסור לאכול גבינה'?

ד. פסיקת השולחן ערוך והרמ"א

א. פסיקת השולחן ערוך:

שולחן ערוך יורה דעה סימן פט סעיף א:

אכל בשר, אפילו של חיה ועוף, לא יאכל גבינה אחריו עד שיששה **שש שעות**.

ואפילו אם שהה כשיעור, אם יש בשר בין השינים, צריך להסירו. והלועס לתינוק, צריך להמתין.

הקדמה:

התורה אסרה באכילה, בהנאה ובבישול בשר וחלב שנתבשלו יחדיו. חכמים הוסיפו ואסרו אף כשאינו בדרך בישול.

בטעם האיסור, יש שכתבו שהיה חוק לעבודה זרה, שבשלו בשר בחלב בחגים שלהם, ורצתה התורה להרחיקנו מחוקות הגויים. אולם כתב הכ"י יקר' (שמות כג, יט): "בטעם מצווה זו, יצאו רוב המפרשים ללקוט ולא מצאו בה טעם מספיק, עד שיש אומרים שמצוה זו מן החוקות שאין להם טעם נודע לנו".

שאלה: חייל אכל ארוחה בשרית בשעה 12:00, ובסוף 18:00

הוא עולה לשמירה. האם רשאי ב 17:45 (לאחר חמש וחצי

שעות) לאכול ארוחה חלבית לפני שיעלה לשמירה?

א. מקור הדין

התורה כתבה שלוש פעמים, איסור בישול בשר בחלב:

שמות פרק כג פסוק יט, פרק לד פסוק כו, דברים פרק יד פסוק כא:

לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בְחֵלֶב אִמּוֹ.

הגמרא מבארת מדוע חזרה התורה על איסור זה ג' פעמים:

תלמוד בבלי חולין דף קטו עמוד ב:

דבי רבי ישמעאל תנא: לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים, אחד - לאיסור **אכילה**, ואחד - לאיסור **הנאה**, ואחד - לאיסור **בישול**.

הגמרא מביאה, שמלבד שהתורה אסרה לאכול בשר וחלב שבושלו יחד, אסרו חכמים, אף לאכול חלב לאחר בשר בלא המתנה:

תלמוד בבלי חולין דף קה עמוד א:

בעא מיניה רב אסי מרבי יוחנן: כמה ישהה בין בשר לגבינה? אמר ליה (רבי יוחנן): ולא כלום.

(מקשה הגמרא) איני (האמנמם?), והא אמר רב חסדא: **אכל בשר - אסור לאכול גבינה**, גבינה - מותר לאכול בשר? אלא (כך שאל רב אסי את רבי יוחנן), כמה ישהה בין גבינה לבשר? א"ל: ולא כלום.

ב. טעם ההמתנה בין בשר לחלב

הראשונים כתבו שני טעמים לדין זה:

רש"י חולין דף קה עמוד א:

אסור לאכול גבינה - משום דבשר מוציא **שומן** והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה כח:

מי שאכל בשר בתחלה, בין בשר בהמה בין בשר עוף, לא יאכל אחריו חלב... מפני **הבשר של בין השינים** שאינו סר בקינוח.

❖ מהם שני הטעמים להמתנה בין בשר לחלב?

❖ חשוב, מה הקולא והחומרא, שעולה מכל אחד מהטעמים?

❖ **חוה דעתך, אדם שלא לעס בשר, אלא טעם מתבשיל של בשר בפיו ופלטו מיד, האם יצטרך להמתין שש שעות קודם לאכילת חלב?**

ה. ממתי מונים את השש שעות

דגול מרבה על דברי הש"ך יור דעה סימן פט ס"ק ג:

דשש שעות היינו, מסוף אכילת הבשר עד תחילת סעודת הגבינה.

ו. שש שעות שלמות או רוב שעה שישית

בשו"ת יביע אומר היקל בזמן ההמתנה:

שו"ת יביע אומר חלק א - יורה דעה סימן ד:

ולוא דמסתייג, הוה אמינא שאם חסר משש שעות פחות מחצי שעה מותר אף לגדולים, שהרי כתב הרמב"ם כמו שש שעות... ומיהו למעשה יש להחמיר בזה. וכמו שכתב רבינו ירוחם דבעינן שישה לכל הפחות שש שעות. ומיהו המיקל בזה בשעת הדחק יש לו על מה שסימך.

אך, ישנם פוסקים שהחמירו:

שו"ת מאמר מרדכי כרך ב יורה דעה סימן ג:

ועיין לחמודי דניאל (הלכות תערובות ח"ב סי' ט"ו) שאין להקל, אלא יש להמתין שש שעות שלמות דווקא. ועיין לבית יוסף (או"ח סי' קע"ג) שמדבריו משמע שגם בדעת הרמב"ם שמסעודה לסעודה הכוונה מסעודה של בקר עד גמר סעודת הערב היינו שש שעות, ולא כמו שרצו לדקדק בדברי הרמב"ם שכתב "כמו שש שעות" ולהקל פחות משש שעות - זה אינו... לפיכך, יש להמתין ו' שעות בין בקיץ ובין בחורף ובפרט לבני תורה.

❖ **האם צריך להמתין שש שעות שלמות, מה השיטות בזה?**

❖ **מהו שורש המחלוקת בין היביע אומר למאמר מרדכי?**

ז. הלכה למעשה

א. האוכל בשר או תבשיל של בשר לא יאכל מוצרי חלב אחריו עד שישה שעות מסוף אכילת הבשר עד תחילת אכילת החלב (ויברך ברכה אחרונה). בשעת הדחק מותר לאכול מוצרי חלב לאחר שהיה של חמש וחצי שעות.

ב. אם נשאר בשר בין שינוי, אפילו לאחר שש שעות צריך להסירו משם ולהדיח את פיו קודם שיאכל מוצרי חלב.

יש לציין, בהוראת רבצ"ר 05-02-05 הנחיה 6, כתוב: על מפקדת היחידה, לקבוע את זמני הארוחות באופן שיאפשר מרווח בין שש שעות לפחות בין סיום הגשת המזון בארוחה הבשרית לארוחה חלבית. חייל המבקש לשמור על מרווח זמנים של שש שעות, יהיה זכאי לסעוד בארוחת צהריים במחזור הראשון ולסעוד בארוחת ערב במחזור השני.

הפרי מגדים, בחיבורו 'משבצות זהב' מבאר את סוף השולחן ערוך:

פרי מגדים יורה דעה משבצות זהב סימן פט ס"ק א:

הנה דעת רש"י דמושך זמן שש שעות... והר"מ (הרמב"ם) כתב מפני בשר שבין השיניים.

ויש לכל אחד מהפירושים קולא וחומרא, לרש"י: קולא, בלועם לתינוק כיון שלא אכל אין מושך טעם. חומרא, דבשר שבין השיניים אף לאחר שש שעות צריך לחצוץ... ולהר"מ: קולא, לאחר ו' אף שיש בשר בין שיניו, אין צריך לנקר דלאחר כך חשיב כמעוכל, ומשום הכי סגי בו' שעות. וחומרא, דלועס צריך להמתין... ואנו מחמירים כחומר ב' הפירושים.

ב. פסיקת הרמ"א:

המשך השולחן ערוך הנ"ל:

הג"ה: **...והמנהג הפשוט במדינות אלו, להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת,** ואוכלין אחר כך גבינה. מיהו צריכים לברך גם כן ברכת המזון אחר הבשר, דאז הוי כסעודה אחרת, דמותר לאכול לדברי המקילין. אבל בלא ברכת המזון, לא מהני המתנת שעה...

ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה, וכן נכון לעשות.

עד כה ראינו שישנם שתי שיטות בזמן ההמתנה: שש שעות, וסילוק השולחן וברכת המזון. הרמ"א מביא שיטה נוספת והיא המתנת שעה. מקור דברי הרמ"א בהגהות שערי דורא:

הגהות שערי דורא איסור והיתר סימן עו ס"ק ה:

עד סעודה אחרת. רבים נוהגים להקל ועושין להם פשרה מדעתם, להמתין שעה אחת אחר סעודת בשר וסלקו וברכו ואז אוכלין גבינה. ואע"פ דלא אשכחנא טעמא ורמז לשיעור זה, מכל מקום מי ימחה בידם הואיל ותוספות... מתירין (לאחר סילוק השולחן וברכת המזון). אכן הצנועים מושכין ידיהם עד מסעודת שחרית לסעודת ערבית.

למעשה, אף האחרונים האשכנזים כתבו שיש להמתין שש שעות:

ערוך השולחן יורה דעה סימן פט סעיף ז:

וזוהי שכתב רבינו הרמ"א בסעיף א' וזה לשונו... ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה וכן נכון לעשות עכ"ל. **וכן המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל** להמתין שש שעות, **וחלילה לשנות,** ובזה נאמר פורץ גדר וגו'.

אף מי שהמתין שש שעות, אם לא סיים את סעודתו וברך ברכה אחרונה (כגון שבתחילת סעודתו אכל בשר, ואח"כ האריך בסעודתו במאכלים אחרים וכדומה, משך שש שעות) אינו רשאי לאכול חלב:

ש"ך יורה דעה סימן פט ס"ק ה:

וכתב מהרש"ל שם, דלכולי עלמא אם לא סילק וברך אפילו כל היום כולו, אסור. דהא בעינן סעודה אחרת והרבה בני אדם מקילין בזה וטעות הוא בידם.

והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד כתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן

כתיבה ועריכה: ט' ר' יצחק ענתבי

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

